

РЕАЛЬНЕ ЖИТТЯ АКТИВІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Мельник В., студент гр. Ю-74

Життя закону, іншого нормативного правового акта загальної дії, як і життя людини, може бути довгим і коротким, щасливим і драматичним. Як і людина, закон може бути паралізований різними внутрішніми "хворобами", а також зовнішніми об'єктивними та суб'єктивними чинниками.

Абсолютна більшість норм Цивільного кодексу УРСР застосовувалася повною мірою. Однак деякі з них нехтувалися учасниками цивільних відносин, Міністерством юстиції, іншими органами державної влади, судом.

Так, попри норму статті 67 ЦК 1963 р., за якою строк дії довіреності не міг перевищувати трьох років, тривалий час нотаріуси посвідчували довіреності лише до шести місяців, оскільки саме такі настанови одержували від Міністерства юстиції України.

Підкоряючись міністерським вказівкам, чимало нотаріусів відмовляли у посвідченні договорів, які не були визначені у Цивільному кодексі, що певною мірою паралізувало демократизм частини 1 статті 4 ЦК УРСР щодо можливості визнання за такими договорами юридичної сили.

Закон України "Про приватизацію державного житлового фонду" наштовхнувся на спротив окремих посадових осіб органів виконавчої влади, які тривалий час вважали, що моментом приватизації квартири є видача відповідного документа, і умисно зволікали з вчиненням відповідних дій. Дія багатьох правових норм блокувалася неправильним їх застосуванням судами, на що неодноразово звертав увагу Пленум Верховного Суду України.

Майстерно обходилися учасниками цивільних відносин ті норми, які не узгоджувалися з практикою життя яку ці норми так і не змогли змінити. Так, за статтею 170 ЦК 1969 р., не допускалася виплати процентів по грошових операціях між громадянами. Умова договору позики про виплату процентів вважалася недійсною, Для паралізації дії цієї заборони сума позики часто відображалася у договорі уже з врахуванням процентів.

Фактично нечинною була норма статті 286 ЦК 1963 р., за якою квартирна плата, яка справлялася з наймача у будинку, що був в особистій власності, могла бути лише на 20 % вищою за державні ставки, причому оплаті підлягало не все житло, а лише кімнати. Тобто, за 1 кв. м жилої

площі не дозволялося справляти плату понад 18 коп. На той час за ті гроші можна було придбати хіба що 100 грамів дешевої ковбаси.

Хоча укладення договору найму житла з такою мізерною платою було з різних точок зору явно не вигідним, суди при вирішенні спору з приводу несплати квартирної плати, закриваючи очі на реальне життя, присуджували суму, яка відповідає закону.

Нечинними виявилися і окремі норми Закону України "Про власність", зокрема стаття 38 "Власність членів трудового колективу державного підприємства".

У всіх цих випадках через колізію закону і об'єктивних умов життя закон повністю або у певній частині не розпочинав реально своєї дії або згодом повністю чи частково втрачав регулюючу силу, хоча формально залишався не скасованим.

"Cessante ratione Juris, casat lex ipsa" - припиняється корисність закону, припиняється сам закон. Однак цю тезу, як застерігав професор Олександр Отоновський, слід застосовувати дуже обережно.

Отже, формально не скасоване правило поведінки може фактично бути мертвим, недіючим взагалі або лише стосовно певних ситуацій. Важко пробивають собі дорогу окремі новели Цивільного кодексу України через свідоме нехтування ними. Так, нотаріуси продовжують посвідчувати довіреності на управління автомобілем, хоча ці відносини впливають із договору оренди або позички.

Окремі засоби масової інформації не зважають на цілу низку заборон, які покликані забезпечити фізичній особі можливість здійснення своїх особистих немайнових прав, трактуючи ці заборони як такі, що обмежують право на інформацію.

Нехтується нова термінологія, яка міститься у Цивільному кодексі. Все це - результат звиклого правового нігілізму, поверхового ознайомлення з Кодексом, небажання чи психологічної неготовності побороти утрамбовані часом штампи та стереотипи. Виправити ситуацію зможе лише час.

Ускладняють життя багатьох норм Цивільного кодексу конкуруючі норми Господарського кодексу.

Є у Цивільному кодексі і норми, які появилися у ньому випадково або без достатнього наукового моніторингу, а тому перспектива їх дії не є райдужною. Мова йде, зокрема, про деякі норми Глави 7 "Загальні положення про юридичну особу".

Наук. кер.- Яцина О.М., ст. викладач кафедри права